
Stanisław Zawisłak, prof. ATH

Motto:

Kto nie szanuje i nie ceni swojej przeszłości, ten nie jest godzien szacunku, terażniejszości ani prawa do przyszłości.

Józef Piłsudski

Łucja Charewicz¹ – Lwowianka, Historyczka

Seria: Profesorki Super-Babki

Odcinek nr: 30

Omawiane/polecane książki:

- [1] Jadwiga Suchmiel: *Łucja Charewiczowa (1897–1943). Życie i dzieło.* Wydawnictwo WSP w Częstochowie, Częstochowa 2001.
  - [2] Beata Kost: *Kobiety ze Lwowa,* Wydawnictwo Marginesy, Piaseczno, 2017.
  - [3] Jadwiga Suchmiel: *Działalność naukowa kobiet w Uniwersytecie we Lwowie do roku 1939,* Częstochowa 2000. (370 stron)
-

Słowa kluczowe: Złoty Krzyż za zasługi na polu pracy społecznej, ofiara Auschwitz², żona oficera WP

Łucja Charewiczowa, (po prostu Charewicz) urodziła się 12 sierpnia 1897 w miejscowości Cieszanów³, a zginęła 17 grudnia 1943 w Auschwitz-Birkenau². Rodzicami Łucji Henryki Marii ze Strzeleckich byli Jan Strzelecki oraz Cezaryna z Mikułowskich. Ojciec Łucji – Jan Strzelecki był prawnikiem, pracował jako sekretarz w powiatowej radzie miasta Cieszanowa. Matka pochodziła z dawnego polskiego rodu, jej ojciec Tytus Mikułowski brał udział w Powstaniu Listopadowym (1831 – 1832). Zatem miała rodzinne tradycje, aby być patriotką oraz rozwijać się duchowo. Wspomniany dziadek (ze strony mamy) wyjechał do Francji. Zatem nasza Bohaterka miała powód, aby uczyć się języka francuskiego.

---

¹ <https://steemit.com/lviv/@olgajajda/lucja-charewiczowa-i-jej-wniosek-w-nauke-historyczna-miedzywojennego-lwowa>;

https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ucja_Charewiczowa;

² <http://auschwitz.org/historia/>; <https://pl.wikipedia.org/wiki/Auschwitz-Birkenau>;

Konzentrationslager Auschwitz, w szczególności KL Auschwitz I (Stammlager), KL Birkenau (Auschwitz II) i KL Monowitz (Auschwitz III) – zespół niemieckich nazistowskich obozów koncentracyjnych

³ Koło Lubaczowa, przy granicy z Ukrainą.

Łucja nie jest szeroko znana – jak wiele Bohatek tej serii. Czy ktoś z Czytelniczek czy Czytelników, którzy kliknęli na ten odcinek i doczytali do tego miejsca Ją zna???? Była polską uczoną, historyczką oraz działaczką społeczną, popularyzatorką historii. Pracowała jako docent historii miast i kultury na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie oraz jako kustosz Muzeum Historycznego Miasta Lwowa. Była członkinią Towarzystwa Miłośników Miasta Lwowa. Była autorką wielu prac na temat przeszłości Lwowa. Niemal całe życie spędziła w tym mieście.

W tym odcinku polecane są trzy książki, w których nasza Postać jest omawiana. Praca [2] ukazała się ostatnio, to znaczy 2 lata temu – „Kobiety ze Lwowa” to przedstawicielki wszystkich warstw społecznych poczynając od XV wieku do lat czterdziestych XX wieku, gdyż autorka obejmuje swym zainteresowaniem epokę polskiego Lwowa. Wśród kilkunastu innych postaci są profesorki Uniwersytetu Jana Kazimierza (Wazy): Lanckorońska, Charewiczowa i Dąbska. Są także pianistka, primadonna, aktorka, nauczycielka i wiele innych. W tej serii mamy profesorki, ale warto przeczytać całą książkę. Karolinie Lanckorońskiej jakimś cudem udało się wyrwać z obozu. Obecna Bohaterska nie miała tego szczęścia. Natomiast, związana ze Lwowem były także Izydora Dąbska oraz Karolina Lanckorońska – Heroiny poprzednich odcinków, które też warto przeczytać.

Prace [1] oraz [3] napisała Pani Profesor Jadwiga Suchmiel⁴, która niestety umarła 5 lat temu. Napisała wiele super ciekawych prac. Ona też jest **super-babką**, ale nie przypominam sobie, aby kiedykolwiek wystąpiła w mediach ogólnopolskich. Wracając do książek – te tu omawiane – wydano w Częstochowie przez wydawnictwo dawnej uczelni o nazwie WSP (Wyższa Szkoła Pedagogiczna), którą przekształcono w Uniwersytet⁵. Obecnie są nawet niedostępne w antykwariatach, trzeciej z nich nie mam i trzeba wybrać się do biblioteki, aby się zapoznać z jej treścią.

W pracy [2] rozdział Jej poświęcony można znaleźć na stronach 27–43, zawiera 3 fotografie Bohaterki. Natomiast praca [1] ma (na końcu) wkładkę zawierającą 19 fotografii m.in. świadectwa szkolne, co potwierdza benedyktyńską pacę autorki, która dotarła do wielu archiwów oraz kontaktowała się z rodziną Bohaterki. Zdjęcie Łucji jest też na przedniej

⁴ <http://wspomnienia.wyborcza.pl/2,504,,1864,Jadwiga-Suchmiel-wspomnienia.html>;

⁵

https://rekrutacja.ujd.edu.pl/html/kierunki.php?op=show&tryb=katalog&p=2&sk=opis&sm=a&search=&kategoria=&system_studiow=&aktywne=0; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

stronie okładki. Okładki są miękkie. Książka liczy 158 stron + Aneks 20 stron. Na wewnętrznej stronie przedniej okładki jest zdjęcie Muzeum Miasta Lwowa. Wszystkie zdjęcia są czarno-białe. Mottem pracy (niniejszego eseju) jest powiedzeniem Marszałka Józefa Piłsudskiego, choć już Tytus Liwiusz powiedział, że „historia jest nauczycielką życia”, a jednak ciągle wielu ludzi to kwestionuje, aby w końcu samemu się przekonać o słuszności tezy, przy czym czasami zbyt późno. Uczmy się, zatem, wszyscy historii.

W pracy [2] na stronie 29 czytamy, że Łucja знаła następujące **języki**: polski (oczywiście), ukraiński, francuski, rosyjski, niemiecki, uczyła się greki i łaciny jako studentka historii. To cecha wspólna wszystkich naszych bohaterów. A można to osiągnąć tylko systematyczną, codzienną pracą. Wydaje się, że nauka języków ma wieloaspektowe znaczenie: oprócz opanowania języka, uczy właśnie wytrwałości, a dodatkowo otwiera oczy na inne kultury i innych ludzi, których można dzięki temu poznać.

Nasza Bohaterka mieszkała i działała we Lwowie, aż do roku 1940, kiedy to przeniosła się do Warszawy i działała w konspiracji. Dlaczego tam się przeprowadziła?? Uczestniczyła w tajnym nauczaniu – postawa patriotyczna, ilu naszych rodaków się odważyło, ilu przepłaciło to życiem!! W lipcu 1943 została osadzona na Pawiaku (niemiecki więzienie). Następnie została wywieziona do niemieckiego obozu koncentracyjnego w Auschwitz-Birkenau (nr obozowy **64373**). Dnia 17 grudnia 1943 zmarła na tyfus (Fot. 15 w Aneksie [1] – dokument z Państwowego Muzeum w Oświęcimiu o Jej śmierci). Ilu polskich naukowców unicestwili oboje z najeźdźców?? Jaka to wielka strata narodu polskiego!!

Poprzednia Bohaterka hrabina Karolina Lanckorońska rozważała, który okupant jest bardziej podły, dziki, okrutny i szkodliwy. Naprzód stawiała na Rosjan, ale doszła w końcu do wniosku, że są sobie absolutnie równi. Kto z nich więcej zamordował?? Nie dowiemy się już nigdy. Dlaczego wyjechała do Warszawy? Czy gdyby została we Lwowie miałyby większe szanse na przeżycie?

Czego jeszcze nie osiągnęła i co mogłaby osiągnąć, gdyby mogła żyć w normalnych czasach.

Była pierwszą kobietą kustoszem – w Muzeum Historycznym miasta Lwowa. Za zasługi w pracy naukowej została odznaczona Srebrnym Laurem

przez Polską Akademię Literatury, była również pierwszą kobietą której Prezydent Rzeczypospolitej wręczył Złoty Krzyż za zasługi na polu pracy społecznej. Jaka to praca społeczna? Naukowcy zakładają stowarzyszenia, aby krzewić dziedzinę wiedzy, którą się zajmują. To szlachetne działanie ma zachęcić m.in. uczniów i studentów, ale generalnie wszystkich obywateli, aby uczyli się nie z przymusu, ale z pasją, z zainteresowaniem. Nasza Heroina działała oczywiście w towarzystwie popularyzowania historii. Była członkinią zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego, a także wieloletnim sekretarzem redakcji „Kwartalnika Historycznego”. Eseista też działa w takich organizacjach, trzeba poświęcić czas, ale widząc zainteresowanie ewentualnych uczestników imprez nie żał tego.

W roku 1917/18 uczęszczała do Prywatnego gimnazjum żeńskiego z prawem publiczności Zofii Strzałkowskiej we Lwowie, w którym 10 czerwca 1918 r. uzyskała świadectwo dojrzałości. W 1918/19 roku akademickim Ł. Charewiczowa podjęła studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie jako studentka Fakultetu Filozoficznego. W czasie studiów na uniwersytecie zapisała się na seminaria naukowe profesorów Franciszka Bujaka (z historii społecznej i gospodarczej), a także Jana Ptaśnika (z historii średniowiecznej kultury oraz historii miast).

Z tymi dwoma wybitnymi osobowościami, szczególnie z prof. Ptaśnikiem aktywnie współpracowała w ciągu następnych lat. Uczestniczyła w seminarium prowadzonym przez profesora jako studentka i później przez wiele lat jako asystentka. Profesor kierował Katedrą Historii Powszechnej Wieków Średnich oraz Zakładem Nauk Pomocniczych Historii. Dzięki jego rekomendacji Ł. Charewiczową, wtedy jeszcze studentkę, przyjęto do pracy (na stanowisko asystenta).

Jak wspomniano **w 1924 r.** Łucja Charewiczowa uzyskała stopień naukowy doktora. Swoją pracę doktorską „*Handel Lwowa w XV wieku*” przygotowała właśnie pod kierownictwem prof. Jana Ptaśnika. Wydano ją jako książkę i była tłumaczona m.in. na niemiecki.

W następnym roku akademickim – 1925/26, w ciągu **10 miesięcy** odbyła Ona studia uzupełniające we Francji. W Paryżu uczęszczała na wykłady i ćwiczenia z zakresu historii miast i kultury prowadzone przez wybitnego historyka prof. Marcela Poete w Instytucie Urbanistyki oraz w Sorbonie. Otrzymanie stypendium przez Ł. Charewiczową było swojego rodzaju wyróżnieniem w środowisku naukowym Lwowa – wybrano właściwą Osobę,

---

słuchała i rozumiała, czytała i wiedziała o czym. Ale poprzednia uczona ze Lwowa (w naszej serii) – Alicja Dorabialska (Politechnika Lwowska) też była we Francji na rocznym stypendium.

Strona 41 [1], na podstawie materiałów zebranych w czasie stażu naukowego opublikowała pracę „Najważniejsze literatury do historii miast średniowiecznej Francji” oraz „Ustrój miast komunalnych średniowiecznej Francji”. Średniowiecze – to genialny okres, w Europie założono tysiące miast, a także opracowano prawne zasady ich działania. Znane są sformułowania iż taki to a taki król Polski wydał akt lokacyjny dla miasta X. Warto poklikać na takie akty – długo były pisane po łacinie. Zatem jeszcze lepiej znaleźć tłumaczenie takiegoż aktu⁶.

Wracając do [1] – nie ma tam zbyt wielu danych o pobycie Bohaterki we Francji.

Oprócz intensywnej pracy dydaktycznej i naukowej Ł. Charewiczowa była aktywną działaczką naukowych instytucji Lwowa. Od 1924 r. była członkiem zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego (PTH). W 1924 r. powierzono jej wykonywanie funkcji sekretarza redakcji czasopisma naukowego, które sprawowała bez przerwy do 1939 r. Głównym celem działalności Polskiego Towarzystwa Historycznego była konsolidacja badań naukowych wszystkich historyków II Rzeczypospolitej, sprzyjać temu miały zjazdy historyków. Te zjazdy zwykle są miejscem wymiany pomysłów i inicjatyw naukowych, szukania nowych zakresów badań itp. Te przedwojenne przeprowadzano co pięć lat. Łucja Charewiczowa uczestniczyła w tychże Zjazdach w latach 1925 oraz 1930. Reprezentowała też Polskę na VII Międzynarodowym Kongresie Nauk Humanistycznych w Warszawie w 1933 r., na którym to wygłosiła referat z bardzo nowoczesnej na ten czas problematyki – historii kobiet, którą zaczęła się interesować od początku XX wieku.

Po odejściu z Uniwersytetu, od czerwca 1931 r została zatrudniona na stanowisku kustosza w Muzeum Historycznym miasta Lwowa. Przyjęcie kobiety na stanowisko kustosza było czymś wyjątkowym w prawie 100-letniej historii lwowskich muzeów. Pod jej kierownictwem dokonano przeobrażenia wewnętrzne w Czarnej Kamienicy (pomieszczenia Muzeum). Teraz główne wejście do muzeum jest w innej kamienicy obok. Czy tak było też w Jej czasach. Eseista tego nie wie.

---

⁶ <http://www.turystyka.bydgoszcz.pl/art/256/przywilej-lokacyjny-bydgoszczy-1346-r.html>; strona gdzie jest fragment takiego aktu wystawionego w 1346 przez króla Kazimierza Wielkiego.

Tablica na budynku dzisiejszego Muzeum Historycznego (wspomniana „Czarna Kamienica” położona jest tuż obok, eseista w niej nie był)

Jednak dnia 13 października 1936 r. złożyła podanie o dopuszczenie jej do habilitacji z zakresu miast na podstawie ogólnego dorobku naukowego – czyli chciała kontynuować pracę na Uniwersytecie. Komisja wybrała dwie jej prace jako habilitacyjne: „Czarna kamienica i jej mieszkańcy” oraz „Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej”. Dnia 21 stycznia 1937 r. Ł. Charewiczowa zdobyła tytuł doktora habilitowanego z zakresu historii miast oraz ich kultury. Wojna przerwała jej dalsze życiowe plany. Latem 1940 opuściła Lwów, bo przecież jej mąż Zdzisław Charewicz – **kapitan Wojska Polskiego**, oficer sądowy, zmuszony był wcześniej opuścić Polskę. Po krótkim pobycie w Krakowie u prof. M. Fridberga przybyła do Warszawy, gdzie zamieszkała u swojego kuzyna Tadeusza Mikułowskiego. (Mąż Charewiczowej, oficer WP, zginął na początku wojny – czy o tym wiedziała, nie wynika z wyżej wymienionych prac/książek.) Może to było inspiracją do przeprowadzki – szukanie śladów? W Warszawie podjęła pracę nauczycielską w **tajnym**

Gimnazjum im. Klementyny Hoffmanowej i na Wydziale Historii **tajnego** Uniwersytetu Warszawskiego oraz w Bibliotece Zamojskich.

Nie da się streścić całej książki i innych prac, zresztą nie jest to celem eseju. Książka [1] to dzieło historyczne, może było podstawą awansu naukowego Pani Suchmiel? Ma 250 przypisów oraz zawiera szeroki spis prac Bohaterki.

Ostatnia publikacja

Strona 140 [1] – „Handel w średniowiecznym Lwowie” wydano po niemiecku w roku 1941. Miejsce wydania sygnowano jako „Berlin, Dahlem”. Dahlem to dzielnica Berlina – gdzie pracowała inna Bohaterka niniejszej serii Lise Meitner. Co za absurd!!! Czy Autorka o tym wiedziała?? E. Hainisch oraz Laubert [str. 38-39] niemieccy naukowcy (jeszcze przed wojną) napisali pozytywne recenzje prac Charewicz – czy Oni mieli coś wspólnego z publikacją – autorka pracy [1] nie podaje. Czy Ona wiedziała o tym wydawnictwie?? – nie wiadomo.

Ostatni wykład

Ostatni wykład wygłosiła nasza Bohaterka w Obozie Auschwitz dla współwięźniarek. Sama była zawsze słabego zdrowia, a innych chciała podnieść na duchu!! (patrz poniżej).

Mateusz Pawlak: Przejawy tajnego nauczania wśród więźniów KL Auschwitz-Birkenau. **Meritum. Rocznik Koła Naukowego Doktorantów-Historyków, Tom IX, (2017) 149-160. Uniwersytet Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.** Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn.

/Mateusz Pawlak, jest pracownikiem Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie/

Cytat z w/w pracy – str.157 (u dołu):

„W tej kwestii wypowiedziała się na kartach swoich wspomnień Zofia Kossak, która uczestniczyła w roku 1943 (październik-listopad) w spotkaniach tzw. „klubu pod śmietnikiem” na terenie obozu kwarantanny w Birkenau. Był to potajemny klub naukowy, w którym członkinie wygłaszały swoje referaty. I tak na przykład Łucja Charewiczowa opowiadała o losach przedwojennego Lwowa. [...]”.

Nasza Bohaterka dnia 17 grudnia 1943 już nie żyła.

LITERTURA DODATKOWA

Wybrane Prace Naukowe Bohaterki (wg. Scholargoole)

1. Charewiczowa, Łucja. **Handel średniowiecznego Lwowa**. Vol. 1. Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, 1925.
2. Charewiczowa, Łucja. *Historiografia i mityczność Lwowa*. Vol. 36. Polski Dom Wydawniczy, 1990.
3. Charewiczowa, Łucja. *Ograniczenia gospodarcze nacyj schizmatyckich i Żydów we Lwowie XV i XVI wieku*. Towarzystwo Historyczne, 1925.
4. Charewiczowa, Łucja. "Stanowisko kobiet polskich w popularyzatorskiej i naukowej pracy historycznej." *Wiadomości Historyczne: dodatek do Kwartalnika Historycznego* 47.1 (1933): 1-26.
5. Charewiczowa, Łucja. "Handel Lwowa z Mołdawją i Multanami w wiekach średnich." *Kwartalnik Historyczny: organ Towarzystwa Historycznego* 38.1-2 (1924): 37-67.
6. Charewiczowa, Łucja. "Stan badań nad dziejami miast polskich." *Przegląd Historyczny: dwumiesięcznik naukowy* 27.1 (1928): 139-152.
7. Charewiczowa, Łucja. *Wodociągi starego miasta Lwowa 1404-1663*. Wydawnictwo Zakładów Wodociągowych Miasta Lwowa, 1934.
8. Charewiczowa, Łucja. "Dziesięciolecie badań nad dziejami miasta Lwowa." *Wiadomości Historyczne: dodatek do Kwartalnika Historycznego* 43.2 (1929): 115-136.

Inne prace na temat Bohaterki i kobiet naukowców w dziedzinie historii

9. Malczewska-Pawelec D.: Łucja Charewiczowa (1897–1943), [w:] *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, t. II, Red. J. Maternicki, P. Sierżęga, L. Zaskilniak, Rzeszów 2014, s. 517–534.
10. Madurowicz-Urbańska H.: Łucja Charewiczowa i jej Lwów, [w:] *Kraków – Małopolska w Europie Środka. Studia ku czci profesora Jan M. Małeckiego w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. K. Broński, J. Purchla, J. Szpak, Kraków 1996.
11. Kusiak A.: Łucja Charewiczowa – inicjatorka badań nad przeszłością kobiet polskich, [w:] *Kobieta i kultura. Kobiety wśród twórców kultury intelektualnej i artystycznej w dobie rozbiorów i w niepodległym państwie polskim*, red. A. Żarnowska, A. Szwarc, t. IV, Warszawa 1996, s. 99–103.
12. Ciara, Stefan: "Helena Polaczkówna (1881–1942), historyk, kustosz Archiwum Bernardyńskiego we Lwowie." *Wydawnictwa Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie* (2017).
13. Kolbuszewska, Jolanta: "Kobiety w nauce. Akademicki awans polskich historyczek wczoraj i dziś." *Sensus Historiae* 19.2 (2015).

Śladami Bohaterki

LWÓW

Pomnik Mickiewicza

Symbol Lwowa

Iwan Franko – Patron Dziejniejszego Uniwersytetu

UNIwersytet LWOWSKI

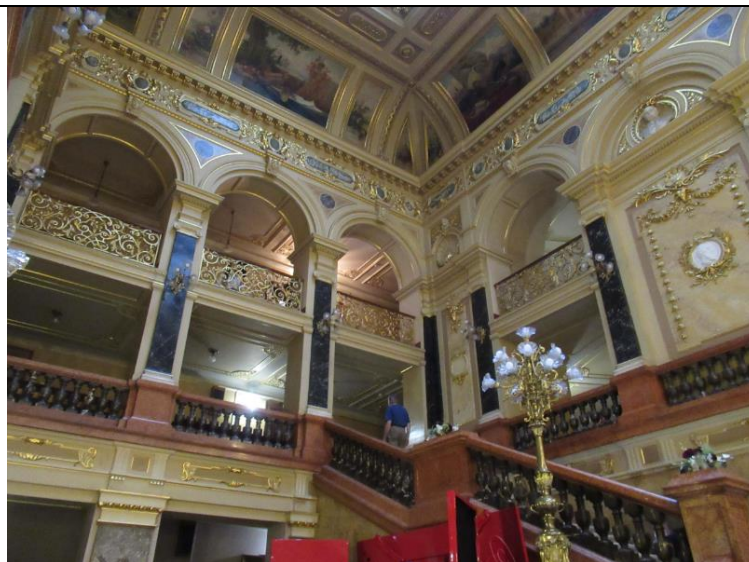

Tablice informacyjne wydziałów

Opera

Muzeum Historyczne we Lwowie

Na dziedzińcu muzeum mieści się urocza restauracja i kawiarnia.

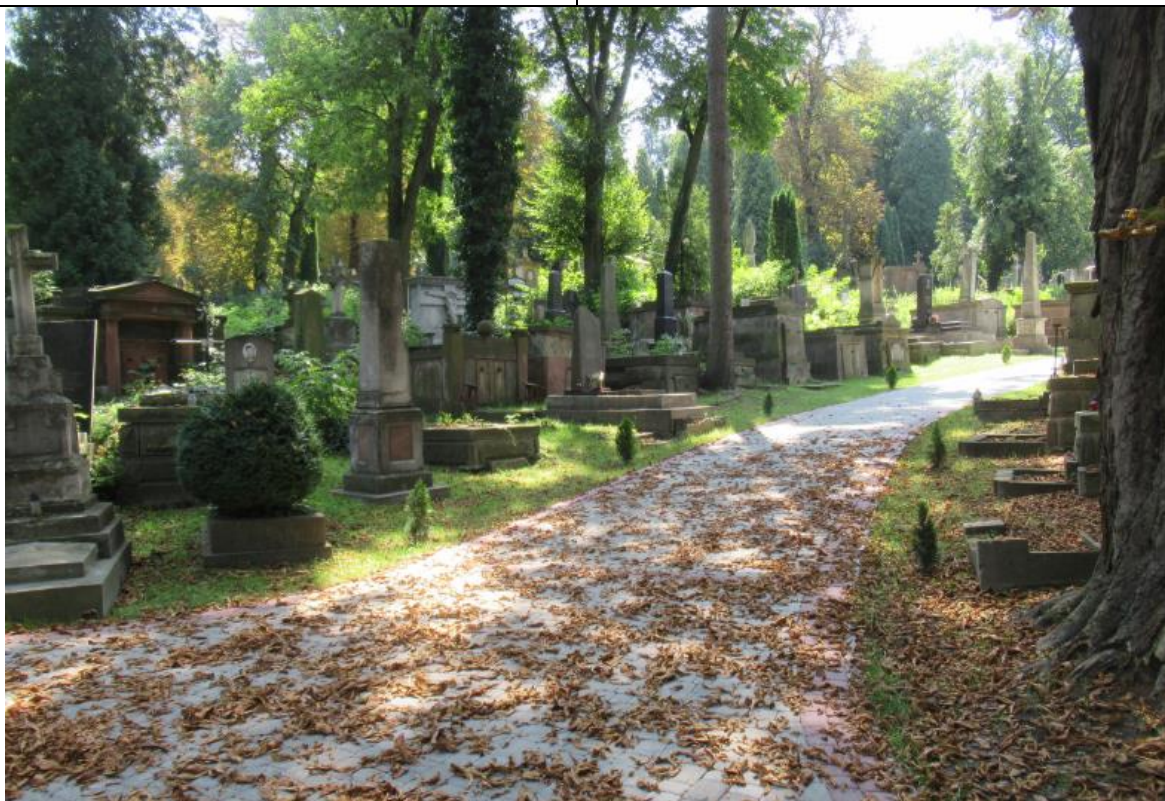

Cmentarz Łyczakowski we Lwowie

Grób wybitnego polskiego matematyka

Cmentarz Orłąt Lwowskich

Pomniki dla sojuszników

Miejsce Śmierci Bohaterki

KL AUSCHWITZ I

KL AUSCHWITZ II BIRKENAU

Zdjęcia – wykonane przez autora eseju; szawislak@ath.bielsko.pl;